

Typology of regional and global threats to the Islamic Republic of Iran

Fathollah Kalantari¹

Type of article: Research article

Received: 22/08/2024

Accepted: 19/10/2024

NAJA Strategic Studies Quarterly/Vol.9/NO.3 (serial 33)/Autumn 2024*101-132



DOI:10.1022034/SSJ.2024.103522

Abstract

Context and purpose: One of the most important strategic issues of the Islamic Republic of Iran is the synergism and intertwining of regional and global threats. Integration and networking of threats has caused the formation of emerging threats against the Islamic Republic of Iran. The main purpose of this article is the typology of regional and global threats to the Islamic Republic of Iran.

Method: This research was applied and carried out using a descriptive method, the statistical sample was 63 people and the method of collecting field and library information was the tool of collecting questionnaires and documents, which were analyzed using SPSS software.

Findings: At the regional level, the plan of a thousand wounds of the Zionist regime will continue, and at the global level, the JCPOA and the sanctions of the United States and the European Union will continue. In terms of type, the most important threats are the implementation of a combined war at the regional and global level against the Islamic Republic of Iran.

Results: 13 regional threats and 11 global threats have been obtained. In terms of type of threats, there are 2 soft threats, 8 semi-hard threats and 14 hard threats. In terms of level, the most important threats are global and regional respectively, in terms of components, the most important threats are economic, cultural, political, cyber, legal, technological, environmental and military.

Keywords: threat, security threat, regional threat, global threat.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

1. Associate Professor, Department of National Security, Higher National Defense University, Tehran, Iran, ffkalantari@chmail.ir

گونه‌شناسی تهدیدهای منطقه‌ای و جهانی فراروی جمهوری اسلامی ایران فتح الله کلانتری^۱

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۰۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۷/۲۸

فصلنامه مطالعات راهبردی ناجا/سال نهم/شماره ۳ (پیاپی ۳۳) - پاییز ۱۴۰۳ - ۱۰۱-۱۳۲



DOI:10.1022034/SSJ.2024.103522

چکیده

زمینه و هدف: یکی از مهم‌ترین مسائل راهبردی جمهوری اسلامی ایران، هم‌افزایی و درهم‌تنیدگی تهدیدهای منطقه‌ای و جهانی است؛ درحقیقت، یکپارچگی و شبکه‌ای نمودن تهدیدها باعث شکل‌گیری تهدیدهای نوظهوری برضد جمهوری اسلامی ایران شده‌است. هدف اصلی این پژوهش، گونه‌شناسی تهدیدهای منطقه‌ای و جهانی فراروی جمهوری اسلامی ایران است.

روش: پژوهش حاضر از نوع کاربردی و به‌روش توصیفی انجام شده‌است. نمونه آماری ۶۳ نفر و روش گردآوری اطلاعات، میدانی و کتابخانه‌ای است و ابزار گردآوری نیز پرسش‌نامه و اسناد و مدارک بوده‌است که بااستفاده از نرم‌افزار اس. پی. اس. اس. تحلیل شده‌است.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که در سطح منطقه‌ای، ادامه طرح هزار زخم رژیم صهیونیستی و در سطح جهانی، برجام و تحریم‌های آمریکا و اتحادیه اروپا ادامه خواهدداشت و از نظر نوع، مهم‌ترین تهدیدها، اجرای جنگ ترکیبی در سطح منطقه و جهان برضد جمهوری اسلامی ایران است.

نتایج: برطبق نتایج، تعداد ۱۳ تهدید منطقه‌ای و ۱۱ تهدید جهانی به‌دست آمده‌است و از نظر جنس تهدید، ۲ تهدید نرم، ۸ تهدید نیمه‌سخت و ۱۴ تهدیدسخت شناسایی شده‌است. از نظر سطح، مهم‌ترین تهدیدها به‌ترتیب شامل جهانی و منطقه‌ای هستند و از نظر مولفه، مهم‌ترین تهدیدها به‌ترتیب شامل اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، سایبری، حقوقی، فناوری، زیست‌محیطی و نظامی هستند.

واژگان کلیدی: گونه‌شناسی تهدید، تهدید امنیتی، تهدید منطقه‌ای، تهدید جهانی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

جمهوری اسلامی ایران دارای عمق راهبردی بوده و به‌علت موقعیت خاص ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیکی دارای تهدیدهای متعددی است. خنثی‌سازی تهدیدها از مهم‌ترین اهدافی است که هر کشوری در چارچوب هنجارها و ارزش‌های ملی خود به‌دنبال آن است. بررسی تهدیدهای صورت‌گرفته نشانگر آن است که روند تهدیدها در جمهوری اسلامی ایران، به‌سوی سازمان‌یافتگی و خشونت بیشتر، غیرمتمرکز و هوشمند سوق یافته‌است و جامعه ایرانی، شاهد حرکت از غالب «کنش جنبشی» به‌سوی «کنش شورشی» است و در کنار این امر، ضریب رسانه‌ای بسیار جدی بوده‌است؛ به‌گونه‌ای که شکاف واقعیت میدانی نسبت به برساخته رسانه‌ای، بسیار بالاست. فهم دقیق از این تغییر برای مدیریت مؤثر تهدید، حائز اهمیت فراوان است (مرندی، ۱۴۰۱: ۲۳).

بررسی روند تهدیدهای نرم، نیمه‌سخت و سخت از ابتدای انقلاب، نشان از آن دارد که عملکرد مدیریت بحران در تهدیدهای سخت، اثربخش‌تر بوده‌است و هرچه به‌سوی تهدیدهای نرم و ترکیبی سوق یافته‌ایم، میزان موفقیت و اثربخشی مدیریت بحران، با چالش‌های جدی‌تر مواجه بوده و در کنار دستاوردهای نسبی، هزینه‌ها و عدم موفقیت‌ها نیز برجسته‌تر شده‌است. این امر به‌ویژه در حوزه پیش‌بینی تهدیدهای سیاسی - اجتماعی و پیشگیری از آنها و همچنین، ترمیم فضای سیاسی - اجتماعی پس‌از بحران، دچار ضعف و چالش جدی است (نجفی‌سیار، ۱۴۰۱: ۲).

تحلیل تهدیدهای فراروی جمهوری اسلامی ایران، نیازمند درک برنامه دشمنان و رقبای امنیتی در سطح منطقه‌ای و جهانی است؛ بنابراین، ضروری است که مقاصد شناخته‌شده دشمنان و رقبای کنش‌های گذشته آنها و توانایی‌های عملیاتی و راهبردی ایشان که الگوی رفتاری آنها را تشکیل می‌دهد، شناسایی شود. یکی از الگوهای رفتاری آمریکا - به‌عنوان دشمن اصلی جمهوری اسلامی ایران - اجرای راهبرد فشار حداکثری است که از طریق تحریم‌های هدفمند و گسترده، سبب تشدید تهدیدها در سطوح و مولفه‌های مختلف برضد جمهوری اسلامی ایران شده‌است (نجفی‌سیار، ۱۴۰۱: ۱۵). این

پژوهش در پی آن است که با معرفی نوع، شدت و جنس تهدیدهای فراروی جمهوری اسلامی ایران، ظرفیت‌های لازم برای بسیج همگانی به‌منظور مقابله با تهدیدهای منطقه‌ای و جهانی فراهم شود. درحقیقت، کم‌توجهی به نتایج این پژوهش، باعث غفلت مسئولین از تهدیدهای ترکیبی و نحوه دفاع ترکیبی و سبب موج‌سواری دشمنان نظام بر بستر ضعف‌ها و نارسایی‌های داخلی و ایجاد هم‌افزایی و ارتباط بین آسیب‌ها و چالش‌های داخلی با تهدیدهای خارجی خواهد شد.

در سند امنیت ملی آمریکا که در سال ۲۰۲۲ منتشر شده است، در مورد ایران چنین آمده است: «ایران در حال توطئه‌چینی برای صدمه‌زدن به آمریکایی‌ها از جمله مقام‌های سابق است و در حال پیش‌بردن برنامه هسته‌ای خود به فراسوی حد موردنیاز برای نیازهای غیرنظامی است» (جامعه اطلاعاتی آمریکا^۱، ۲۰۲۳: ۹). دولت جو بایدن درباره اینکه تاکنون چه اقداماتی برای مقابله با چالش‌های ناشی از ایران انجام شده است، تصریح کرده است که: «ما در خاورمیانه، تلاش کرده‌ایم بازدارندگی برضد ایران را تقویت کنیم، از تنش‌های منطقه‌ای بکاهیم، انسجام میان شرکا در منطقه و ثبات انرژی را افزایش دهیم»؛ بنابراین، با توجه به متن سند، ایران تهدیدی برضد منافع آمریکا ارزیابی شده است. در این سند، به‌طور مشخص، به «شش» نگرانی و اتهام درخصوص ایران اشاره شده است که شامل موارد زیر است: دخالت در امور داخلی کشورهای همسایه، اشاعه موشکی و پهپاد، صدمه‌زدن به آمریکایی‌ها از جمله مقام‌های سابق، تهدید آزادی دریانوری، پیش‌بردن برنامه هسته‌ای به فراسوی نیاز و نیز تضييع حقوق اساسی مردم کشور خود. آمریکا به‌منظور مقابله با ایران، چهار راهبرد را در سند امنیت ملی ۲۰۲۲ خود بیان نموده است، که عبارت است از: ۱. واگذاری مسئولیت؛ ۲. استفاده از ابزار تحریم؛ ۳. مهار دیپلماتیک؛ ۴. راهبرد موازنه‌ساز (کارلین^۲، ۲۰۲۲: ۱۸). آمریکا برای پیاده‌سازی این راهبردها، نسبت به ایجاد نامنی در درون مرزها و کمربند امنیتی جمهوری اسلامی ایران

1. U.S. Intelligence community
2. Karlin

اقدام کرده‌است. بدین ترتیب که از یک‌طرف، با موج‌سواری روی اغتشاشات داخلی، به‌دنبال ایجاد ناامنی در داخل کشور بود و از سوی دیگر، با اجرای اقدامات زیر به‌دنبال ناامن کردن کمربند امنیتی جمهوری اسلامی ایران بود:

۱. خروج از افغانستان و حاکم‌نمودن طالبان در این کشور به‌منظور ایجاد ناامنی در مرزهای شرقی کشور؛
۲. ایجاد درگیری بین آذربایجان و ارمنستان به‌منظور ایجاد ناامنی در مرزهای شمال غربی کشور؛
۳. مسلح‌کردن گروه‌های معاند مثل کومله و دمکرات در اقلیم کردستان به‌منظور ایجاد ناامنی در مرزهای غربی کشور؛
۴. حضور اطلاعاتی و نفوذ جاسوسی رژیم صهیونیستی در کشورهای حاشیه خلیج‌فارس به‌منظور ایجاد ناامنی در مرزهای جنوبی کشور (کلاتری، ۲۳:۱۴۰۳).

بنابراین، آمریکا به‌منظور مهار و کنترل ایران، اقدامات و راهبردهای پیش‌گفته را اجرا نمود تا توجه و تمرکز ایران را از مدیترانه به درون مرزهای خود معطوف سازد. آمریکا علاوه‌بر اجرای چالش‌های بالا، به‌دنبال اجرای تهدیدهای چندحوزه‌ای برضد جمهوری اسلامی ایران به‌صورت هم‌زمان بوده‌است؛ تهدیدهایی که باعث درهم‌تنیدگی حوزه‌های مختلف تهدید شده‌است. گرچه آمریکا در اجرای راهبردها و اقدامات خصمانه برضد جمهوری اسلامی ایران دستاورد ملموسی نداشته و در عمل، نتوانست امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران را مخدوش سازد اما چنانچه تهدیدهای ترکیبی آمریکا مدیریت نشود، احتمالاً می‌تواند زمینه‌ساز بحران امنیتی شود. با توجه به موارد برشمرده‌شده، مسئله اصلی پژوهش حاضر، هم‌افزایی تهدیدهای سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، نظامی، امنیتی، سایبری، حقوقی، زیستی و فناوری و ترکیب آن با تهدید گروه‌های معاند، تروریستی، آمریکا و رژیم صهیونیستی و به‌خصوص ائتلاف ترکیبی - عبری است. با این توصیف، پژوهش حاضر به‌دنبال پاسخ به این سؤال است که «تهدیدهای منطقه‌ای و جهانی فراروی جمهوری اسلامی ایران کدام‌اند؟»

پیشینه

عزیزی (۱۴۰۲) در مقاله‌ای با عنوان «الگوی راهبردی بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدهای امنیت داخلی» الگوی راهبردی بازدارندگی فراجا را از دو منظر ایجابی و سلبی شامل ۲ بعد بازدارندگی تهاجمی و بازدارندگی غیرتهاجمی و ۱۳ مولفه و ۱۰۵ شاخص بررسی کرده‌است.

کاظم‌پور و کولیوند (۱۴۰۱) در مقاله‌ای با عنوان «واکاوی آینده‌پژوهانه تهدیدهای زیست‌محیطی ج.ا.ایران در افق ۱۴۱۵» تعداد ۴۰ عامل موثر در تهدیدهای زیست‌محیطی را شناسایی و سپس ۱۰ عامل را به‌عنوان مهم‌ترین متغیرهای اثرگذار تعیین کردند. طبق نتایج، افزایش شهرنشینی و توسعه صنعتی بیشترین اثرگذاری را بر موضوع پژوهش داشته‌است.

کلانتری (۱۴۰۲) در مقاله‌ای با عنوان «سطح تهدیدهای داخلی، منطقه‌ای و جهانی علیه ج.ا.ایران» به این نتیجه رسید که تهدیدهای داخلی مثل اغتشاشات چندحوزه‌ای و ترکیبی، بیشترین تأثیر را در ایجاد ناامنی دارد. پیمان صلح ابراهیم و تهدیدها چندوجهی آمریکا برضد جمهوری اسلامی ایران، خطرناک‌ترین تهدیدهای منطقه‌ای و جهانی هستند.

نصری و رضایی (۱۳۹۸) در مقاله‌ای با عنوان «مهم‌ترین تهدیدهای فراروی جمهوری اسلامی ایران در اقلیم کردستان عراق» به این جمع‌بندی رسیدند که مهم‌ترین تهدیدها ازسوی اقلیم کردستان عراق برای امنیت جمهوری اسلامی ایران، دارای ماهیت هویتی - سیاسی است. اقلیم کردستان در آینده‌ای کوتاه، منبع تهدید برای جمهوری اسلامی ایران به‌شمار نمی‌رود اما در آینده میان‌مدت و بلندمدت، حرکت‌های هویت‌خواهانه در این منطقه، تقویت و موجب ایجاد اختلال در امنیت جمهوری اسلامی ایران خواهد شد.

وجوه اشتراک این پژوهش با پیشینه عبارت است از: پرداختن به تهدیدهای سیاسی و اقتصادی، پرداختن به تهدیدهای بین‌المللی، منطقه‌ای و ملی، پرداختن به تهدیدهای نرم، سخت و نیمه‌سخت و همچنین، تهدیدهای امنیتی و قومی - مذهبی. اما وجوه افتراق پژوهش حاضر با پیشینه در این است که در این پژوهش، به جنس تهدید، شدت تهدید و دامنه تهدید پرداخته شده‌است.

نوآوری این پژوهش نسبت به پیشینه‌های یادشده این است که تهدیدها از نظر میزان شدت و سطح دامنه مورد مقایسه تطبیقی قرار گرفته‌اند.

مبانی نظری

تهدید^۱

به دلیل انتزاعی بودن مفهوم تهدید، تعریف تصمیم‌گیرندگان و مردم هر کشور از امنیت، تأثیر مستقیمی بر درک آنها از تهدید دارد؛ به این معنی که هر قدر تعریف امنیت روشن‌تر و دقیق‌تر باشد، تصور تهدیدها نیز آسان‌تر خواهد بود. هرگونه فعالیت، رفتار یا وضعیتی که برآیند آن، تضعیف قدرت ملی، امنیت و توان دفاعی کشور باشد را تهدید می‌گویند. به زبان دیگر، تهدید عبارت است از قابلیت‌ها، نیات و گاه اقدام دشمنان بالفعل و بالقوه برای ممانعت از دستیابی موفقیت‌آمیز به علایق و مقاصد ملی، به نحوی که ثبات سیاسی و امنیت ملی کشور به خطر افتد (افتخاری، ۱۳۹۵: ۲۲).

تهدید امنیتی^۲

تهدیدهایی هستند که اهداف و ارزش‌های حیاتی یک کشور را به گونه‌ای در معرض خطر قرار می‌دهند که بیم آن رود در اهداف و ارزش‌ها، تغییر ماهوی و اساسی صورت پذیرد. بنابراین، در خصوص تهدید امنیتی، موضوع اساسی این است که نخست، برای هر کشور چه اهداف و ارزش‌هایی، حیاتی به شمار می‌روند و دوم اینکه آیا این تهدیدها به تغییرات ماهوی و اساسی در اهداف و ارزش‌های یادشده می‌انجامند یا خیر؟ تهدید امنیتی عاملی است که در آن، مجموعه‌ای از ادراکات و تصورات نسبت به پدیده‌ها و رابطه آنها با بقا، کمیت یا کیفیت ارزش‌های اساسی و مورد احترام بر وجود خطر جدی یا امکان نابودی آن ارزش‌ها دلالت می‌کنند (ریچارد، ۲۰۲۰: ۱۲۰). مهم‌ترین معیار برای افتراق تهدیدهای امنیتی و عمومی، مفهوم «تهدیدهای وجودی» است که به آن دسته از تهدیدهایی گفته می‌شود که با بقا یا مرگ و زندگی یک سیستم در ارتباط

1. Threat
2. Security Threat
3. Richard

باشد. این تهدیدها موجودیت یک سیستم را نشانه می‌روند؛ بنابراین، تشخیص تهدید وجودی، نیازمند تعیین اهداف یا موضوعات مرجع است (امیری مقدم و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۶).

چارجوب نظری پژوهش حاضر، براساس نظریه آرمان‌گرایی است که به امنیت نگاه موسع دارد. در این نظریه، حوزه‌ها یا مولفه‌های تهدید به‌صورت اقتصادی، سیاسی، حقوقی، نظامی، فرهنگی، سایبری، فناوری و زیست‌محیطی است. نظریه‌های نوین و معاصر امنیتی، عرصه امنیت را توسعه داده و وارد بخش‌های جدیدی شده‌اند؛ بدین‌منظور، در نظریه متأخر مجموعه امنیتی، از نظر تحلیلی، پنج نوع مجموعه امنیتی نظامی، سیاسی، محیط زیستی، اقتصادی و اجتماعی وجود دارد و هر بخش، دارای گفتمان و ارزش‌های خاص خود مثل حاکمیت، ثروت، هویت و پایداری زیست‌محیطی است. گاهی الگوهای موجود در بخش‌های مختلف از نظر جغرافیایی برهم منطبق است ولی به‌طور کلی، بین بخش‌های مختلف، به‌اندازه‌ای هم‌پوشی و تعامل وجود دارد که مانع از آن می‌شود که با هر بخش، به‌شکل جدا از سایر بخش‌ها برخورد شود. در هر بخش، دستور کار امنیت، موضوع امنیت، بازیگران امنیت و سطح پویاها اهمیت دارد. سطح پویاها امنیت هر بخش نیز اعم از چهار سطح محلی، منطقه‌ای، خرده‌سیستمی غیرمنطقه‌ای و سیستمی جهانی است (بوزان، ۱۳۹۲: ۵۴).

تهدید سخت، نرم و نیمه‌سخت

تهدید بیشتر به‌عنوان یک شاخص در شناساندن امنیت، مدنظر بوده‌است تا اینکه خود، به‌صورت مستقل، موضوع شناخت قرار گیرد. نخستین کاربرد این واژه، متعلق به گفتمان سلبی امنیت بود که به‌واسطه آن، امنیت به‌عنوان نبود تهدید، تعریف شد. در پی ظهور جریان انتقادی و اثبات ناکارآمدی تعریف امنیت به نبود تهدید، تعمق زبان‌شناختی، فلسفی و نظری درخصوص تهدید شکل گرفت که از این گفتمان جدید، به‌عنوان گفتمان ایجابی امنیت یاد می‌شود. تهدید، پدیده‌ای پیچیده و از حیث ماهوی در بردارنده دو چهره متفاوت اما مرتبط و مکمل یکدیگر است که از آن، به ابعاد ماهیت‌شناسانه و

معرفت‌شناسانه یاد می‌شود. در تعریفی دیگر، انواع تهدیدها چنین تبیین شده‌اند: تهدید نرم، ایجاد تغییرات در نظام ارزش‌های اجتماعی، روحیه ملی و حتی گاهی هویت ملی به‌منظور تغییر در ساختار سیاسی است؛ درحالی‌که تهدید سخت، برخورد فیزیکی از بیرون یک نظام سیاسی است که به‌صورت مستقیم، ساختار سیاسی را هدف گرفته و تحت‌تأثیر قرار می‌دهد و تهدید نیمه‌سخت نیز هر نوع کوششی است که برای تغییر ساختار سیاسی از درون انجام می‌شود (تولایی، ۱۳۸۷).

تقسیم‌بندی و تبیینی که درخصوص انواع تهدیدها انجام گرفته‌است، معطوف به هدف یا معطوف به محیط، براین‌اساس که هر سه طیف تهدید، قاعدتا باید از منشأ خارجی برخوردار باشند، چنین است که وقتی با هدف اشغال سرزمین از ابزار نظامی استفاده می‌شود، آن را تهدید سخت می‌خوانند؛ وقتی با هدف اشغال حاکمیت از روش‌های امنیتی در شکل اپوزسیون یا شورش استفاده کنند، تهدید نیمه‌سخت نامیده می‌شود و وقتی معطوف به اشغال افکار عمومی یا اشغال ذهن و فکر و اراده مردم به روش‌های فرهنگی باشد، تهدید نرم تلقی می‌شود (تولایی، ۱۳۸۷).

شاخص‌های وجودی سنجش دامنه تهدید

تهدید ذاتاً مبهم و نامعلوم بوده و سنجش آن بسیار دشوار است؛ زیرا بسیاری از تهدیدها شامل تعداد زیادی از عوامل پیچیده هستند که برآیند و نتایج آنها را به‌شدت نامعلوم می‌سازند. این عوامل بر شدت و ضعف تهدیدها اثرات تعیین‌کننده دارد. شاخص‌های تهدید نسبی هستند؛ به‌این‌معنی که برخی از آنها دلالت قوی‌تر و بعضی به‌دلیل دوری از پدیده، دلالت ضعیف‌تری بر وجود تهدید دارند. در یک تقسیم‌بندی کلی، شاخص‌های وجود تهدید را می‌توان به سه دسته زیر تقسیم کرد:

الف. شاخص قطعی: درصورت پدیدارشدن این شاخص، یک تهدید به‌صورت قوی و قطعی درک می‌شود؛ مانند استقرار پنهان تجهیزات و تسلیحات گروه‌های خرابکار، خانه‌های گروهی یا جمع‌آوری و بررسی اطلاعات محرمانه؛

ب. شاخص مقدماتی: این شاخص طرح‌هایی را منعکس می‌کند که قبل از تهدید یا حمله می‌بایست اجرا شوند؛ مانند آموزش تسلیح و نیروهای مخالف دولت، استخدام نیروهای تازه‌نفس، تأمین مالی احزاب مخالف و مانند آن؛

ج. شاخص ثانوی یا زمینه‌ای: این شاخص نشان‌دهنده تهدید درضمن و درون محیط یا جامعه است. این شاخص‌ها کمتر قابل لمس هستند و درک آنها نیازمند دانش و تجربه در حوزه‌های اجتماعی، سیاسی، تاریخی و فرهنگی است؛ به‌طور مثال، وجود ترس، غم یا شادی یا افزایش ناگهانی ثروت یک گروه در جامعه می‌تواند شاخص‌هایی برای تهدید تلقی شود. در برخی موارد، از این شاخص‌ها با عنوان شاخص‌های بالقوه نیز نام برده‌اند. این تعبیر در جمع‌آوری اطلاعات امنیتی و قرائن و شواهد کاربرد بیشتری دارد (گزارش سالیانه^۱، ۱۹:۲۰۲۰).

به‌عنوان یک اصل کلی می‌توان پذیرفت که هرچه سطح تهدید گسترده‌تر باشد، تهدید قوی‌تر و شدیدتر خواهد بود؛ به‌طور مثال، اگر یک عامل تهدیدکننده وجود داشته‌باشد، تهدید نسبت به حالتی که چند عامل تهدیدکننده در کنار هم حضور دارند، ضعیف‌تر ارزیابی می‌شود؛ به‌همین دلیل، گاه برای افزایش شدت تهدید و وادار کردن تهدیدشونده به تغییر رفتار، از روش ائتلاف (در طرف تهدیدکننده) استفاده می‌شود.

شاخص‌های وجودیِ سنجش شدت تهدید

مهم‌ترین شاخص‌های سنجش شدت تهدید عبارتند از:

۱. میزان تمرکز یا پراکندگی؛
۲. میزان دوری یا نزدیکی (مکان و زمان)؛
۳. میزان احتمال وقوع؛
۴. عواقب و آثار تهدید؛
۵. سابقه تاریخی؛
۶. وضع بازیگران؛
۷. میزان و کیفیت مداخله قدرت‌های بزرگ؛

۸. سطح جغرافیای راهبردی؛
۹. عدم تجانس یا توازن قدرت؛
۱۰. کیفیت و کمیت مسائل نظامی، امنیتی، سیاسی و مانند آن (واور^۱، ۲۰۱۹: ۱۷۳).

ساختارهای نوین تهدیدهای امنیتی

تهدیدهای امنیتی در گونه‌های مشترک، فراگیر و مبتنی بر همکاری به شکل زیر ساختار بندی شده است:

۱. تهدیدهای امنیتی مشترک: این ساختار برای نخستین بار در سال ۱۹۸۲ از سوی کمیسیون مستقل خلع سلاح و امنیت بر پایه این باور که امنیت پایدار از راه انباشت جنگ‌افزارها به دست نمی‌آید، مطرح شد؛
۲. تهدیدهای امنیتی فراگیر: این نظام امنیتی در صدد است که دامنه امنیت سنتی امنیت ملی را که صرفاً جنبه نظامی داشته است، گسترش دهد تا ضمن نشان دادن امنیت در سطوح جهانی، منطقه‌ای و داخلی، به مسائل سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، زیست‌محیطی و فناوری در بعد امنیت نیز توجه کند (عصاریان‌نژاد، ۱۳۹۹: ۱۲۳)؛
۳. تهدیدهای امنیتی مبتنی بر همکاری: در این ساختار نیز در کنار مباحث مربوط به نظم، توجه خاصی به نگرانی‌های اجتماعی، اقتصادی و محیطی مبذول و تلاش فراوانی به منظور نشان دادن متقابل بودن امنیت شده است. در این الگو، پیش از رقابت، بر همکاری تأکید و راهکارها و ابزارهای مناسبی برای مقابله با تهدیدهای تازه ارائه می‌شود. در امنیت مبتنی بر همکاری، پیش از رویارویی به مذاکره، پیش از بازدارندگی به اطمینان، پیش از پنهان‌کاری به شفافیت، پیش از تنبه به پیشگیری و پیش از یکجانبه‌گرایی بر وابستگی متقابل تأکید می‌شود.

سطوح تهدیدهای امنیتی

سطوح تهدیدهای امنیتی شامل فردی، جمعی، عمومی، ملی، منطقه‌ای، بین‌المللی، جهانی و فراج جهانی است. برخی از اندیشمندان تهدیدهای امنیتی را در سه سطح جهانی، منطقه‌ای و داخلی سطح‌بندی کرده‌اند؛ به طوری که در سطح جهانی، تحلیل عملکرد و سیاست قدرت‌های بزرگ مورد نظر است اما در سطح منطقه‌ای، حیطة و قلمرو تحلیل محدود می‌شود و روندها و قدرت‌های منطقه‌ای مدنظر قرار می‌گیرد. در سطح داخلی نیز سیاست‌ها و عملکرد داخلی و تأثیر آن بر امنیت تحلیل می‌شود (مرادیان، ۱۴۰۱: ۱۲۴).

باتوجه به اینکه امکان پرداختن به تمام سطوح امنیت در یک مقاله وجود ندارد، بنابراین، در پژوهش حاضر، فقط تهدیدهای امنیتی سطح منطقه‌ای و جهانی بررسی می‌شود.

تهدیدهای امنیتی منطقه‌ای

منطقه در تلقی سنتی، دارای سابقه نسبتاً طولانی بوده و به طور خلاصه، عبارت است از مجموعه‌ای که حد فاصل سطوح ملی و بین‌المللی قرار می‌گیرد. یک منطقه، بر مبنای وابستگی در واکنش به تهدیدهای مشترک پدیدار می‌شود؛ بنابراین، «سرنوشت مشترک»، بنیاد آن را شکل می‌دهد. منطقه به معنای شبه‌سیستم مشخص و شهودی از روابط بین مجموعه‌ای از دولت‌ها است که از لحاظ جغرافیایی نزدیک به یکدیگر باشند. طی دهه‌های اخیر، مفهوم امنیت و امنیت ملی دستخوش تحول شده است. در این تحولات، ابعاد مربوط به تهدید نظامی و قدرت ارتش‌ها در تأمین امنیت ملی، کم‌رنگ شده و ابعاد مربوط به توانمندی‌های اقتصادی، فناوری، فرهنگی، میزان مشارکت مردم در ساختار سیاسی، استحکام نظام حکومتی و تقابل منطقه‌ای و بین‌المللی آن با سایر کشورها، نقش محوری یافته است (مرادیان، ۱۴۰۰: ۱۴۲).

تهدیدهای امنیتی جهانی

طرفداران و نظریه‌پردازان امنیت جهانی بیشتر به سمت آرمان‌گرایی (ایده‌آلیست) گرایش دارند. این گروه از متفکران، نظریه «حکمران جهانی» را مطرح می‌کنند و کسانی هستند که به عمق و وسعت معضلات اقتصادی،

اجتماعی و زیست‌محیطی توجه داشته و درصدد هستند که از فرصت پیش‌آمده پس از جنگ سرد استفاده کرده و با تشویق همکاری‌های نهادینه بین‌المللی به‌ویژه بهره‌برداری از سازمان ملل و توانمندی سیاسی سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی، از قدرت و سیطره نهادهای سنتی روابط بین‌الملل مانند نهاد حاکمیت دولت‌ها و مرزهای جغرافیایی بکاهند و درمقابل، روش‌های فنی و حرفه‌ای جدیدی برای مواجهه با معضلات بین‌المللی عرضه کنند. این تفکر با اظهار ناامیدی از نهادهای موجود حل‌منزاعه در سطح بین‌الملل و جنگ‌هایی که پی‌درپی رخ داده‌اند، نظریه «امنیت مشترک جهانی» را مطرح نموده و زمینه‌های بروز و ظهور آن را فراهم می‌کنند (روحانی و الیوت^۱، ۲۰۲۳: ۷۲).

واقعیت آن است که تهدیدهای داخلی و خارجی امنیت ملی را نمی‌توان به‌کلی از یکدیگر تفکیک کرد. در بسیاری از موارد، تهدیدهای داخلی از خارج سرچشمه می‌گیرند و برعکس؛ گاهی مسائل و مشکلات داخلی زمینه‌ساز تحریک دشمنان و رقبای خارجی بوده و امنیت ملی واحدهای سیاسی را با چالش مواجه می‌سازند؛ بنابراین، در بررسی و سیاست‌گذاری امنیت ملی، هر تلاشی برای تفکیک امنیت داخلی و ملی به دو حوزه مجزا و مستقل، یا غفلت از تعامل و تأثیرگذاری متقابل این دو حوزه بر یکدیگر، به‌دلیل مغایرت با واقعیات موجود، موجبات ناکامی پژوهشگران و طراحان امنیت ملی را در نیل به اهداف موردنظر فراهم خواهد آورد. بدیهی است که تاوان این اشتباه در مرحله سیاست‌گذاری سنگین‌تر بوده و سیاست‌های در نظر گرفته‌شده برای تأمین امنیت ملی، در صورت غفلت از این اصل حیاتی، نه تنها موجب رفع تهدید و تقویت امنیت ملی نخواهد شد بلکه پایه‌های امنیت ملی را بیش‌ازپیش آسیب‌پذیر و سست خواهد ساخت (عصاریان نژاد، ۱۳۹۹: ۱۰).

نزاع‌های قومی و سهم‌خواهی در ساختار سیاسی، بحران‌های ناشی از مشروعیت، بحران‌های ناشی از ناکارآمدی نهادی، بحران هویت، شکاف‌های طبقاتی و دوگانگی‌های اقتصادی، بحران‌های فرهنگی، ترورهای گروهی،

شورش، اعتصاب‌های گسترده و مانند آن، از جمله این آسیب‌پذیری‌ها محسوب می‌شود. در پاره‌ای از اوقات، امنیت داخلی و خارجی را سطوحی از امنیت ملی دانسته و امنیت داخلی را به امنیت دولت، امنیت عمومی و امنیت فردی تفکیک نموده‌اند که در بهترین حالت، امنیت عمومی سهم عمده‌ای از امنیت داخلی را به خود اختصاص داده و در بدترین حالت، امنیت دولت، سهم عمده از امنیت داخلی را به خود اختصاص می‌دهد (ربیعی، ۱۳۹۸: ۱۱۲).

گونه‌شناسی تهدیدهای امنیتی از نظر پیچیدگی

تهدیدهای امنیتی از حیث منطق عملی، به دو دسته اصلی قابل تقسیم هستند:

۱. تهدیدهای امنیتی بسیط: از مجموع تحلیل‌های ارائه‌شده در خصوص مسائل امنیتی چنین استنتاج می‌شود که پدیده‌های امنیتی در مقام فهم و مدیریت، تابع منطق‌های زور، اقناع و جماعت هستند. حال می‌توان ادعا نمود که برخی از تهدیدها وجود دارند که اصولاً بر مبنای منطق واحدی تکوین و ظهور یافته‌اند، بنابراین، می‌توان آنها را «بسیط و تک‌منطقی» نامید.

۲. تهدیدهای امنیتی مرکب: اگر درک تهدید منوط به آشنایی با منطق‌های مختلف باشد که به صورت هم‌زمان یا در طول یکدیگر عمل می‌کنند تا در نهایت تأثیرگذار باشند، در این صورت، این تهدید، از نوع «تهدیدهای مرکب و پیچیده» خواهد بود. در این موارد، پدیده تهدیدآمیز، هویتی مرکب می‌یابد و نیازمند آن است که مجموعه‌ای از تخصص‌ها با استفاده از ابزارها و قواعد تحلیلی متفاوت برای شناخت تهدید به کار گرفته شوند (مرادیان، ۱۴۰۰: ۱۲۴).

الگوی مفهومی پژوهش

بر اساس مبانی نظری و پرسش‌های پژوهش، تهدیدهای فراروی جمهوری اسلامی ایران عبارتند از تهدیدهای اقتصادی، فرهنگی، نظامی، امنیتی،

سایبری، حقوقی، زیست‌محیطی، فناوری و سیاسی. در بخش نتیجه‌گیری، میزان شدت هر تهدید با سطح دامنه تهدید مقایسه شده‌است.



شکل ۱. الگوی مفهومی پژوهش

روش‌شناسی

در این پژوهش، تهدیدهای فراروی جمهوری اسلامی ایران در سطح منطقه و جهان بررسی شده‌است؛ بنابراین، پژوهش به‌لحاظ هدف، از نوع کاربردی است و نتایج پژوهش، تصمیم‌گرا و مورد استفاده تصمیم‌گیرندگان بخش‌های حاکمیتی و لشکری خواهد بود. ماهیت پژوهش نیز توصیفی و تبیینی است که با رویکرد کمی انجام شده‌است. قلمرو پژوهش از نظر زمانی، پس از اگتشافات سال ۱۴۰۱ تا سال ۱۴۰۳ است و از نظر مکانی، شامل محیط منطقه‌ای و جهانی جمهوری اسلامی ایران است. جامعه آماری پژوهش متشکل از صاحب‌نظران و نخبگان حاکمیتی و لشکری است که حداقل دارای مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد بوده و سه‌سال به‌عنوان مدیر در بخش‌های امنیتی و اطلاعاتی و ده‌سال

در سطوح عملیاتی و راهبردی نیروهای مسلح و سازمان‌های امنیتی و اطلاعاتی انجام‌وظیفه کرده‌اند؛ بنابراین، نمونه آماری شامل ۶۳ نفر از کارشناسان و صاحب‌نظران مرتبط با حوزه‌های تهدیدهای اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، نظامی، امنیتی، حقوقی، سایبری، زیست‌محیطی و فناوری در سازمان‌های امنیتی، اطلاعاتی و نیروهای مسلح است. با توجه به ۹ مولفه یادشده، برای هر مولفه، تعداد ۷ نفر به‌عنوان نمونه آماری به‌صورت هدفمند انتخاب شد و از آنجا که نمونه آماری کمتر از ۱۰۰ نفر است، نمونه‌گیری به‌صورت تمام‌شمار و طبق جدول ۱ انجام شده‌است.

جدول ۱. نمونه آماری

ردیف	قسمت	تعداد
۱	سازمان‌های امنیتی	۸
۲	سازمان‌های اطلاعاتی	۱۳
۳	سنادکل نیروهای مسلح	۱۵
۴	آجا	۱۰
۵	سپاه	۱۱
۶	فراجا	۶
	جمع کل	۶۳

اطلاعات پژوهش حاضر با استفاده از روش میدانی گردآوری شده‌است؛ بدین ترتیب که پرسش‌نامه‌ای تنظیم و ۲۴ پرسش (۱۳ پرسش درمورد تهدیدهای منطقه‌ای و ۱۱ پرسش درمورد تهدیدهای جهانی) بسته آن، از طریق طیف لیکرت در پنج سطح طبقه‌بندی شد. به‌منظور بررسی و تحلیل داده‌های به‌دست‌آمده از پرسش‌نامه، از شاخص‌های آماری توصیفی استفاده و برای تجزیه و تحلیل، از روش تحلیل کمی استفاده شد. پرسش‌نامه شامل دو بخش اصلی است: بخش اول، شامل سؤالات جمعیت‌شناختی است که دربرگیرنده متغیرهایی نظیر سن پاسخ‌دهنده، مدرک تحصیلی و سابقه پژوهش در حوزه تهدیدهای امنیتی است. بخش دوم پرسش‌ها نیز مرتبط با تهدیدهای منطقه‌ای و جهانی است که برگرفته از ادبیات پژوهش است و با استفاده از مقیاس رتبه‌ای میانگین، شدت و دامنه هر تهدید مشخص شده‌است. پرسش‌ها به‌نحوی طرح

شد که علاوه بر جامعیت، کاملاً واضح و روشن باشند و از بروز هرگونه ابهام جلوگیری نموده و متغیرها را به‌خوبی پوشش دهند. برای تعیین روایی پرسش‌نامه، پرسش‌ها پس از تهیه موردقضاوت خبرگان قرار گرفته و پس از مشورت با صاحب‌نظران و انجام تغییرات لازم از نظر محتوایی، اثربخشی آن مورد ارزیابی قرار گرفته است؛ بنابراین، ابتدا پرسش‌های اولیه پرسش‌نامه تهیه و در اختیار افراد متخصص و خبره قرار گرفت و سپس با جمع‌آوری نظرات از نظر فرم، محتوای پرسش‌ها، نحوه نگارش و بالحاظ نمودن نقطه‌نظرات آنها، روایی تأیید شد. در این پژوهش، برای آزمودن پایایی، از نرم‌افزار اس. پی. اس. ۱ استفاده شده و آلفای کرون‌باخ به‌دست آمده بالای ۰/۸ بوده است که نشانگر آن است که پرسش‌نامه دارای روایی و پایایی است.

یافته‌ها

یافته‌های جمعیت‌شناختی

با طرح سه پرسش شناسایی (سنوات خدمت، میزان تحصیلات و تخصص) تلاش شده است تا بر روایی و اعتبار نمونه انتخابی افزوده شود. براساس اطلاعات جدول ۲، نمونه دارای روایی و پایایی است.

جدول ۲. تجزیه و تحلیل جمعیت‌شناختی

متغیر	تعداد	کمترین داده	بیشترین داده	میانگین	انحراف استاندارد
سنوات خدمت	۶۳	۱۳	۵۰	۳۱/۹۶	۵/۰۲۱
تحصیلات	۶۳	ارشد ۱۸ نفر	دکتر ۴۵ نفر	۳۱/۷۶	۵/۰۱۵
تخصص	۶۳	۸ نفر	۵۵ نفر	۳۲/۸۶	۵/۰۹۰

یافته‌های استنباطی

جدول ۳ بیانگر تجزیه و تحلیل کمی تهدیدهای منطقه‌ای و جهانی فراروی جمهوری اسلامی ایران است که از طریق پرسش‌نامه به‌دست آمده است. در ستون اول جدول ۳، تهدیدهای جمهوری اسلامی ایران به دو سطح منطقه‌ای و جهانی تقسیم شده است. براساس سطوح یادشده، در ستون دوم، تعداد ۱۳ تهدید

منطقه‌ای و ۱۱ تهدید جهانی به‌دست آمده‌است. در ستون سوم تا یازدهم، با توجه به نوع تهدید، حوزه یا مولفه تهدید مشخص شده‌است. در ستون دوازدهم، جنس تهدید، در ستون سیزدهم، طبق نظر خبرگان، میانگین یا میزان شدت تهدید در سه طیف زیاد، متوسط و کم مشخص شده‌است. تهدیدهایی که میانگین آنها بیشتر از ۴ باشد، خیلی زیاد و شدید هستند. تهدیدهایی که میانگین آنها ۴ باشد، شدت آن زیاد است. تهدیدهایی که میانگین آنها ۳ باشد، شدت آنها متوسط است. تهدیدهایی که میانگین آنها ۲ باشد، شدت آن ضعیف است. تهدیدهایی که میانگین آنها ۱ باشد، شدت آن خیلی ضعیف است. در ستون چهاردهم، دامنه تهدید براساس سقف نمره ۱۰ یا خیلی وسیع تعیین شده‌است. تهدیدهایی که دامنه آن ۸ تا ۱۰ است، خیلی وسیع هستند. تهدیدهایی که دامنه آن ۶ تا ۸ است، وسیع هستند. تهدیدهایی که دامنه آن ۴ تا ۶ است، متوسط هستند. تهدیدهایی که دامنه آن ۲ تا ۴ است، محدود هستند. تهدیدهایی که دامنه آن ۰ تا ۲ است، خیلی محدود هستند.

در هر سه طیف تهدید سخت، نیمه سخت و نرم، منشأ خارجی وجود دارد؛ وقتی با هدف اشغال سرزمین، از ابزار نظامی استفاده می‌شود، آن را تهدید سخت؛ وقتی با هدف اشغال حاکمیت، از روش‌های امنیتی استفاده شود، نیمه سخت و وقتی معطوف به اشغال ذهن و فکر و اراده مردم به روش‌های فرهنگی باشد، تهدید نرم است.

جدول ۳. سطوح تهدیدهای منطقه‌ای و جهانی فراروی جمهوری اسلامی ایران

سطح تهدید	نوع تهدید	اثر حوزه / مولفه تهدید							سیاسی	اقتصادی	فرهنگی	نظامی	امنیتی	سایبری	حقوقی	زیستی	فناوری	جنس تهدید	شدت تهدید	دامنه تهدید
منطقه‌ای	۱. پیمان صلح ابراهیم	*			*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	سخت	۲,۲۵	۶,۷
	۲. تشدید حملات رژیم صهیونیستی در سوریه					*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	سخت	۴,۳۱	۵,۶	
	۳. همکاری اطلاعاتی	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	نیمه سخت	۳,۳۴	۷,۸	

دامنه تهدید	شدت تهدید	جنس تهدید	اثر حوزه/ مولفه تهدید									نوع تهدید	سطح تهدید	
			فناوری	زیستی	حقوقی	سایبری	امنیتی	نظامی	فرهنگی	اقتصادی	سیاسی			
													کشورهای خلیج فارس با رژیم صهیونیستی	
۶,۷	۲,۱۹	سخت	*	*		*	*	*				*	۴. تهدیدهای نظامی رژیم صهیونیستی	
۴,۴	۲,۳۷	سخت	*				*	*				*	۵. عضویت رژیم صهیونیستی در سنتکام	
۱۰	۲,۴۶	سخت	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	۶. ناامنی و تروریسم در افغانستان و عراق	
۴,۴	۳,۱۰	نیمه سخت				*	*	*				*	۷. اختلاف شیعی- شیعی عراق	
۶,۷	۳,۴۱	نیمه سخت	*		*	*	*	*				*	۸. همکاری اطلاعاتی آذربایجان با رژیم صهیونیستی	
۶,۷	۳,۵۲	سخت	*		*	*	*	*				*	۹. همکاری دفاعی ترکیه و آذربایجان	
۴,۴	۲,۶۹	سخت					*	*	*	*	*	*	۱۰. طالبان	
۸,۹	۲,۷۱	سخت	*		*	*	*	*	*	*	*	*	۱۱. عملیات پنهان نظامی	
۸,۹	۳,۰۷	سخت	*		*	*	*	*	*	*	*	*	۱۲. عملیات پنهان امنیتی	
۵,۶	۳,۲۳	سخت				*	*	*	*			*	۱۳. حضور داعش در افغانستان، سوریه و عراق	
۶	۳,۰۵	میانگین تهدیدهای منطقه‌ای												
۱۰	۴,۵۸	سخت	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	۱. چندوجهی مثل ائتلاف آمریکایی-عبری-عربی	جهانی
۸,۹	۳,۸۵	نرم	*		*	*	*	*	*	*	*	*	۲. منزوی‌سازی	

سطح تهدید	نوع تهدید	اثر حوزه/ مولفه تهدید										
		سیاسی	اقتصادی	فرهنگی	نظامی	امنیتی	سایبری	حقوقی	زیستی	فناوری		
جنس تهدید	شدت تهدید	دامنه تهدید										
	سیاسی ایران											
۳,۲	۳,۲۲	سخت	*			*	*					
۳	خروج آمریکا از افغانستان											
۸,۹	۲,۱۷	سخت	*		*	*	*	*	*	*		
۴	حضور آمریکا در عراق											
۸,۹	۴,۳۶	نیمه‌سخت	*		*	*	*	*	*	*		
۵	تحریم‌های اقتصادی آمریکا بر ضد ایران											
۶,۷	۲,۹۸	نیمه‌سخت	*		*	*	*	*	*	*		
۶	نفوذ اطلاعاتی انگلستان											
۵,۶	۳,۲۵	نیمه‌سخت	*	*	*	*	*	*	*	*		
۷	مسائل زیست‌محیطی											
۴,۴	۲,۱۶	نیمه‌سخت	*	*	*	*	*	*	*	*		
۸	شیوع بیماری‌های خطرناک											
۸,۹	۴,۲۹	سخت	*		*	*	*	*	*	*		
۹	جنگ آذربایجان با ارمنستان											
۷,۸	۴,۲۵	نیمه‌سخت	*		*	*	*	*	*	*		
۱۰	افزایش هماهنگی آمریکا و رژیم صهیونیستی در برنامه هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران											
۸,۹	۳,۳۳	نرم	*		*	*	*	*	*	*		
۱۱	تغییر رویکرد آمریکا از اصلاحات در ایران به براندازی											
۷,۴	۳,۵	میانگین تهدیدهای جهانی										
۶,۷	۳,۲۸	میانگین کل تهدیدهای منطقه‌ای و جهانی										

تحلیل کیفی تهدیدها

نوع، جنس، شدت و دامنه تهدیدهای منطقه‌ای و جهانی در جدول ۳ آمده‌است، اما لازم است که این تهدیدها مورد تحلیل و معرفی بیشتری قرار گیرند که در اینجا تا حد امکان بدان پرداخته می‌شود.

۱. **پیمان صلح ابراهیم:** تعدادی از کشورهای عربی روابط خود را با رژیم صهیونیستی آشکار کرده و به مناسبات دوجانبه صورت رسمی و عادی دادند. آمریکا و صهیونیست‌ها از هر فرصتی استفاده می‌کنند که تا حد امکان، به رژیم صهیونیستی هویت خاورمیانه‌ای (غرب آسیا) بخشیده و رژیم را در قالب طرح آبراهام در منطقه ادغام کنند؛ به‌عنوان مثال، از طریق تغییر هویت عربی - اسلامی منطقه غرب آسیا، به‌گونه‌ای که رژیم صهیونیستی را نیز دربرگیرد.

۲. **تشدید حملات رژیم صهیونیستی در سوریه:** روند حملات هوایی رژیم صهیونیستی به سوریه در سال ۱۴۰۱ ادامه یافت. این حملات گرچه با پاسخ پدافند سوریه مواجه شد اما نتوانست هیچ‌یک از جنگنده صهیونیستی را سرنگون کند. علت این امر، استفاده وسیع رژیم صهیونیستی از مهمات دورایستا و نیز بُرد کم و توان تفکیک راداری پایین سامانه‌های دفاع هوایی سوریه بود.

۳. **همکاری اطلاعاتی و امنیتی کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس با رژیم صهیونیستی:** عمده‌ترین تهدید از جانب این کشورها، تعمیق همکاری اطلاعاتی و نظامی با رژیم صهیونیستی است. ابعاد این همکاری مشخص نیست اما بدون تردید از ابعاد آموزش و تبادل اطلاعات فراتر می‌رود. بحرین اولین کشوری بود که توافق رسمی و آشکار همکاری امنیتی و اطلاعاتی را با رژیم صهیونیستی امضا کرد.

۴. **تهدیدهای نظامی رژیم صهیونیستی برضد ایران:** این رژیم در تمامی عرصه‌ها اعم از سایبری، دریایی، هسته‌ای و موشکی، زیرساختی، اطلاعاتی و جنگ روانی، برضد جمهوری اسلامی ایران دست‌به‌اقدامات متعدد زده‌است. هیچ بازیگر دیگری دیگری نه دارای اراده انجام اقدامات مشابه

برضد ایران بوده و نه حتی توان انجام این اقدامات را به دلیل ملاحظات سیاسی و بین‌المللی داشته‌است.

۵. **عضویت رژیم صهیونیستی در سنتکام:** عضویت رژیم صهیونیستی در سنتکام، نه در معادلات سیاسی و نه در معادلات نظامی، تغییر ماهوی ایجاد نکرده‌است. تغییر حوزه حمایتی رژیم صهیونیستی از یوروکام به سنتکام، به معنای توانمندی بیشتر یا محوریت یافتن رژیم در روندهای نظامی و امنیتی منطقه نیست، بلکه نشانه احساس خطر رژیم صهیونیستی از جانب محور مقاومت و بهره‌مندی از سامانه‌های اطلاعاتی کشورهای عربی منطقه است.

۶. **روابط رژیم صهیونیستی با آذربایجان:** مناسب‌ترین گزینه برای رژیم صهیونیستی در قفقاز جنوبی، کشور آذربایجان است که ضمن برخورداری از قرابت جغرافیایی، روابط نسبتاً سرد و گاهی پرتنش را با ایران طی دوده‌ها اخیر تجربه کرده‌است که ریشه آن را باید در عواملی چون تعارض وجود حاکمیت دینی و سکولار در نظام‌های سیاسی دو کشور، اختلاف‌نظر در مسئله رژیم حقوقی دریای خزر، سیاست‌های اقتصادی متفاوت دو کشور در حوزه منابع انرژی و نفت، بحران قره‌باغ و تنش بین آذربایجان و ارمنستان و نیز عضویت و همکاری آذربایجان با نهادهای یورو - آتلانتیکی جستجو کرد.

۷. **همکاری ترکیه و آذربایجان:** توسعه همکاری‌های نظامی - دفاعی و تجهیز ارتش جمهوری آذربایجان به جنگ‌افزارهای نظامی پیشرفته و سامانه‌های اطلاعاتی - ارتباطی مدرن جهان و نیز موارد زیر مورد توافق دو کشور ترکیه و آذربایجان قرار گرفت: تبادل کارکنان برای تقویت توانایی‌های دفاعی و امنیتی نظامی، سازماندهی آموزش و تمرینات مشترک، افزایش قابلیت همکاری نیروهای مسلح دو کشور، همکاری نزدیک در مدیریت سلاح و مهمات براساس فناوری‌های مدرن و فعالیت‌های هماهنگ نهادها و سازمان‌های مجاز برای نیل به این مقصود.

۸. **عراق و اختلاف شیعی - شیعی و کنشگران داخلی:** ازدیاد حملات مسلحانه مختلف در کشور عراق و این واقعیت که کسی مسئولیت این حملات را برعهده نمی‌گیرد، زمینه مناسبی را برای ناامنی در این کشور فراهم کرده‌است؛ تاحدی که ممکن است مورد سوءاستفاده جریان‌ات تروریستی برای جذب نیرو و گسترش اقدامات واقع‌شود. به‌نظر می‌رسد که این روند در سال ۱۴۰۲ با توجه به خروج از بن‌بست‌های سیاسی تاحدودی کاهش یافته و عدم اجرای تعهدات داخلی دولت عراق که گاه غیرقابل اجرا تلقی می‌شود، می‌تواند زمینه تنش سیاسی داخلی را فراهم آورده و دولت را تحت فشار قرار دهد.
۹. **تشدید ناامنی و تروریسم در افغانستان و پاکستان:** شاخه خراسان گروه داعش در افغانستان، به شدت بر میزان اقدامات خود افزوده است؛ تاحدی که می‌توان گفت پس از عراق، افغانستان میزبان بیشترین میزان اقدامات داعش در جهان است. گرچه اقدام داعش در تسلط بر مناطق موفقیت‌آمیز نبوده‌است، اما توانسته‌است با ترور عناصر طالبان و یا شیعیان افغان، بر حجم حضور خود بیافزاید. پاکستان هم شاهد روند روبه‌رشد ناامنی و تروریسم است. دولت پاکستان نتوانست با حرکت تحریک طالبان پاکستان به توافق و مصالحه دست یابد.
۱۰. **تهدید چندوجهی آمریکا برضد ایران:** طی پنج‌سال گذشته تهدیدهای آمریکا برضد جمهوری اسلامی ایران سه وجهی شده‌است: ۱. فشار از بیرون: آمریکا از طریق اعمال فشار یکجانبه به ایران به دنبال فلج‌سازی راهبردی جمهوری اسلامی ایران بوده‌است؛ ۲. انهدام از درون: از طریق ایجاد نارضایتی و فضا سازی روانی مبنی بر فساد سازمان یافته در دستگاه‌های دولتی به منظور سلب اعتماد عمومی و ایجاد بدبینی مردم نسبت به مسئولین؛ ۳. اجماع سازی منطقه‌ای برضد جمهوری اسلامی ایران و ترکیب آن با استراتژی فشار از بیرون و انهدام از درون به منظور ایجاد تهدید چندوجهی برضد جمهوری اسلامی ایران.

۱۱. **منزوی‌سازی ایران در مجامع بین‌المللی:** سیاست آمریکا همچنان ایران را به افزایش مقاومت در برابر فشار خارجی وادار می‌کند تا از این طریق، ایران توانمندی‌های اقتصادی و نظامی خود را افزایش داده و نیروی خود را صرف رابطه با دولت‌هایی کند که تمایلی به مشارکت در کمپین فشار بر ضد ایران ندارند. تغییر راهبرد بی‌نتیجه منزوی کردن ایران، فرصت‌های مهمی را ایجاد می‌کند؛ تاجایی که بسیاری از دولت‌های منطقه، آشکارا به این تغییر توجه نشان داده و برای تعامل دیپلماتیک با ایران تلاش می‌کنند.
۱۲. **خروج آمریکا از افغانستان:** طالبان بر یک کشور درمانده حاکم شده‌است که در چنبره فقر و تهیدستی است و کشورهای مجاور افغانستان - یعنی ایران، پاکستان، چین و روسیه - باید سنگینی بار افغانستان را بر دوش کشند و این بار سنگین ممکن است آنها را از پا درآورد. با وجود این، به نظر می‌رسد که افغانستان در سال ۱۴۰۲ روند دولت‌سازی و بهبود رابطه با همسایگان را ادامه خواهد داد و از جنگ‌های داخلی دورتر خواهد شد؛ اما معضل اقتصادی و معیشتی وی باقی مانده و مهاجرت از این کشور کماکان ادامه خواهد داشت.
۱۳. **خروج رزمی آمریکا از عراق و ادامه حضور ظاهراً مستشاری:** گرچه حضور رزمی آمریکا در عراق خاتمه یافته‌است اما همچنان حضور کم‌رنگ آمریکا، جای پای برای بازگشت دوباره وی به عراق را در اذهان عمومی زنده نگه داشته است. درحقیقت، آمریکا با درپیش گرفتن این سیاست، از یک‌سو، ضربه‌پذیری نیروهای خود در عراق را کاهش داده و از سوی دیگر، توانسته‌است حضور خود را با مسائل رقابت سیاسی داخلی در عراق گره بزند و همین امر موجب بروز برخی اختلافات در میان نیروهای شیعی شده‌است.
۱۴. **تحریم‌های اقتصادی آمریکا بر ضد ایران:** تحریم‌های اقتصادی یک‌جانبه و چندجانبه ایالات متحده آمریکا و متحدانش بر ضد جمهوری اسلامی ایران و محور مقاومت در قالب راهبرد فشار حداکثری،

منجر به ایجاد چالش‌هایی در حوزه‌های مختلف شده‌است. تحریم‌های فراگیر بر ضدّ جمهوری اسلامی ایران، نظام سوریه (قانون سزار)، حشد الشعبی عراق، جنبش حزب‌الله و هم‌پیمانانش در لبنان و انصارالله یمن، به‌طورمستقیم حکمرانی و مشروعیت نظام جمهوری اسلامی ایران و محور مقاومت را تحت تأثیر قرار داده‌است. محور غربی، عبری و عربی با ابزار تحریم به‌دنبال واردکردن فشار اقتصادی به مردم به‌عنوان عنصر اصلی مشروعیت نظام و محور مقاومت است.

۱۵. **نفوذ اطلاعاتی انگلستان:** انگلستان در عراق، با هدف مهار ایران، به‌شدت به برقراری تماس‌های پنهانی با همه جریان‌های سیاسی عراق اعم از شیعه، سنی و کُرد اقدام کرده‌است. در سوریه، نیروهای عملیات ویژه انگلیسی حضور خود را ادامه داده‌اند و در بحرین یمن، انگلستان به‌جای آمریکا به اصلی‌ترین تأمین‌کننده مهمات نیروی هوایی عربستان بدل شده‌است. در میان کشورهای حاشیه خلیج فارس نیز همکاری دیپلماتیک بر ضدّ ایران از سوی انگلستان دنبال می‌شود.

۱۶. **تغییر هندسه قدرت:** چرخش قدرت و تغییر هندسه قدرت از حوزه آتلانتیک به آسیا پاسفیک انجام شده‌است و این تغییری است که ممکن است مخاطرات امنیتی را برای جمهوری اسلامی ایران در پی داشته‌باشد.

۱۷. **مسائل زیست‌محیطی:** از جمله مسائل زیست‌محیطی حال حاضر می‌توان به گرم‌شدن کره‌زمین و تغییر الگوی آب‌وهوایی، آلودگی آب، هوا و خاک، خطر انقراض گونه‌های گیاهی و جانوری، باران‌های اسیدی، از بین رفتن لایه اوزن، فرسایش خاک، بیابان‌زایی، افزایش باکتری‌ها و ویروس‌های خطرناک اشاره کرد و تمامی این موارد می‌توانند به‌عنوان چالش‌ها و بحران‌هایی برای جوامع بشری و نیز جمهوری اسلامی ایران به‌شمار روند.

۱۸. **شیوع بیماری‌های خطرناک:** یکی از چالش‌های مهم در جوامع به‌ویژه در جوامع در حال توسعه، شیوع بیماری‌ها است؛ از آن جهت که می‌تواند

به یک تهدید امنیتی مهم تبدیل شود. یکی از این بیماری‌های خطرناک کرونا بوده‌است که هرچند شدت بیماری کاهش یافته‌است اما مراقبت و پیشگیری و نیز توجه به تبعات بحرانی حاصل از آن، همچنان ضروری است.

۱۹. **درگیری آذربایجان با ارمنستان:** سیاست «فشردن از شرق و درگیری با غرب» توسط آمریکا برضد ایران تغییری نکرده‌است. درحالی‌که سیاست آمریکا در قبال ترکیه، «فشردن از غرب و درگیری با شرق» است، ایران درحال تشکیل یک جبهه در شرق است؛ بنابراین، آمریکا در قفقاز، ایران و ترکیه را درمقابل هم قرارمی‌دهد و به‌عبارتی دیگر، آنچه در پی آن است، «تقابل بین جبهه یکپارچه مقاومت با جبهه تورانی ناتو و آناتولی» است. تغییر نقشه ناشی از جنگ آذربایجان با ارمنستان، باعث حضور ناتو در دریای خزر و برهم‌زدن نظم ژئوپلیتیکی موجود در قفقاز جنوبی به‌نفع ناتو است. اتصال سرزمینی ترکیه به آذربایجان به‌مثابه اتصال سرزمینی ناتو به ساحل دریای خزر است. گسترش ناتو به شرق تا مرز چین، با اتصال نخجوان به آذربایجان و با پیوستن باکو به ناتو محقق می‌شود. یکپارچه‌سازی ناتو از قفقاز به دریای خزر و سپس به سین‌کیانگ چین برای تقابل با جبهه یکپارچه مقاومت است و پیش‌بینی می‌شود که با مخالفت ایران، این روند به نتیجه مطلوب مدنظر آذربایجان و ترکیه نخواهد رسید.

بحث و نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر، مسئله‌گونه‌شناسی تهدیدهای منطقه‌ای و جهانی فراروی جمهوری اسلامی ایران، براساس ۹ مولفه اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، سایبری، حقوقی، فناوری، زیست‌محیطی، امنیتی و نظامی، تجزیه و تحلیل شده‌است. طبق نتایج، این پژوهش، از نظر تقسیم‌بندی نوع مولفه با مقاله عزیزی (۱۴۰۲) و کلانتری (۱۴۰۲) انطباق دارد. در مقاله کاظم‌پور (۱۴۰۱) به تهدیدهای زیست‌محیطی اشاره شده‌است که در این پژوهش هم به تهدیدهای

زیست‌محیطی پرداخته شده‌است. مقاله نصری و رضایی (۱۳۹۸) به تهدیدهای هویتی - سیاسی پرداخته‌است و در این پژوهش هم تهدیدهای سیاسی مورد تجزیه و تحلیل واقع شده‌است؛ بنابراین، در این پژوهش، به اثر، جنس، شدت و مداومت تهدیدهایی که در پیشینه به آن پرداخته شده‌است، در قالب تهدیدهای منطقه‌ای یا جهانی پرداخته شده و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

طبق نتایج، در سطح منطقه‌ای، طرح هزار زخم رژیم صهیونیستی و در سطح جهانی، برجام و تحریم‌های آمریکا و اتحادیه اروپا ادامه خواهد داشت. همچنین، تعداد ۲۴ نوع تهدید در ۲ سطح و ۹ مولفه به دست آمد که تعداد ۱۳ تهدید از این تعداد، منطقه‌ای و ۱۱ تهدید در سطح جهانی است. از نظر جنس تهدید، ۲ تهدید نرم، ۸ تهدید نیمه‌سخت و ۱۴ تهدید سخت ارزیابی شد. از نظر سطح، مهم‌ترین تهدیدها به ترتیب اولویت، جهانی و منطقه‌ای هستند، از نظر نوع، مهم‌ترین تهدیدها، اجرای جنگ ترکیبی در سطح منطقه و جهان بر ضد جمهوری اسلامی ایران و از نظر مولفه، مهم‌ترین تهدیدها به ترتیب اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، سایبری، حقوقی، فناوری، زیست‌محیطی، امنیتی و نظامی هستند. از نظر میانگین، از ۱۳ تهدید منطقه‌ای، شدت ۱ تهدید زیاد، شدت ۶ تهدید متوسط و شدت ۶ تهدید کم ارزیابی شده‌است. از ۱۱ تهدید جهانی، شدت ۴ تهدید زیاد، شدت ۴ تهدید متوسط و شدت ۳ تهدید کم تخمین زده شده‌است. بنابراین، از نظر شدت، تهدیدهای جهانی دارای شدت متوسط و تهدیدهای منطقه‌ای دارای کمترین شدت هستند.

باتوجه به نتایج پژوهش، بیشترین تهدید برای جمهوری اسلامی ایران در سطح جهان است. شدت تهدیدهای منطقه‌ای همواره کمتر از دامنه آنها است. گسترده بودن دامنه تهدیدها بیانگر دائمی بودن تهدید در سطح منطقه است و تداوم این وضعیت، باعث افزایش شدت تهدید خواهد شد. ناامنی و تروریسم در افغانستان و عراق دامنه‌دارترین تهدید منطقه‌ای است و تشدید حملات رژیم صهیونیستی در جبهه مقاومت و سوریه شدیدترین تهدید منطقه‌ای به شمار می‌رود. همچنین، یافته‌های ارائه شده بیانگر این است که شدت تهدیدهای

جهانی همواره کمتر از دامنه آنها است. گسترده بودن دامنه تهدیدها بیانگر دائمی بودن تهدید در سطح جهان است و تداوم این وضعیت باعث افزایش شدت تهدید خواهد شد. تهدیدهای چندوجهی آمریکا برضد ایران دامنه دارترین و هم‌زمان شدیدترین تهدیدهای جهانی است. تهدید شدید دوم، تحریم‌های اقتصادی آمریکا برضد ایران در سطح جهان است.

طبق یافته‌ها، شدت و مدت تهدیدهای جهانی برضد ایران به مراتب بیشتر از تهدیدهای منطقه‌ای است؛ بنابراین، اولویت اول جمهوری اسلامی ایران باید مقابله با تهدیدهای جهانی باشد و در بین تهدیدهای جهانی، دامنه دارترین و شدیدترین تهدید، مربوط به تهدیدهای چندوجهی آمریکا است. در حالی که در بین تهدیدهای منطقه‌ای، دامنه دارترین تهدید، تروریسم و ناامنی در عراق و افغانستان است اما شدیدترین تهدید، تشدید حملات رژیم صهیونیستی برضد جبهه مقاومت است. بنابراین، در پاسخ به این پرسش که «تهدیدهای منطقه‌ای نرم، نیمه سخت و سخت فراروی جمهوری اسلامی ایران کدامند؟» باید گفت که ادامه طرح هزار خنجر رژیم صهیونیستی برضد جمهوری اسلامی ایران با همکاری اغتشاشگران داخلی و نیز ایجاد اختلاف در جبهه مقاومت به منظور جلوگیری از افزایش حضور و نفوذ منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران در جبهه مقاومت. براساس تجزیه و تحلیل به عمل آمده، از ۱۳ تهدید منطقه‌ای، شدت ۱ تهدید زیاد، شدت ۶ تهدید متوسط و شدت ۶ تهدید کم ارزیابی می‌شود و از نظر جنس تهدید، ۳ تهدید نیمه سخت و ۱۰ تهدید سخت وجود دارد. مهم‌ترین تهدیدهای منطقه‌ای به ترتیب اولویت عبارتند از: تشدید حملات رژیم صهیونیستی در سوریه، همکاری دفاعی ترکیه و آذربایجان، همکاری اطلاعاتی آذربایجان با رژیم صهیونیستی، همکاری اطلاعاتی و امنیتی کشورهای جنوبی خلیج فارس با رژیم صهیونیستی، استمرار فعالیت‌های داعش در افغانستان و سوریه و عراق، اختلاف شیعی - شیعی عراق، عملیات پنهان امنیتی، عملیات پنهان نظامی، طالبان، عضویت رژیم صهیونیستی در سنتکام، پیمان صلح ابراهیم و نیز تهدیدهای نظامی رژیم صهیونیستی.

در پاسخ به پرسش فرعی دوم مبنی بر اینکه «تهدیدهای جهانی نرم، نیمه‌سخت و سخت فراروی جمهوری اسلامی ایران کدامند؟» باید گفت که هم‌زمانی مذاکره غیرمستقیم و حفظ راه‌های دیپلماتیک توأم با تحریم‌های ظالمانه و ترکیب آن با تهدید سایبری محدود برضد تأسیسات و مراکز حیاتی و هسته‌ای از سوی آمریکا و رژیم صهیونیستی. درواقع، اجرای جنگ ترکیبی در سطح منطقه و جهان برضد جمهوری اسلامی ایران و نیز هم‌زمانی جنگ ترکیبی با جنگ چندوجهی و چندحوزه‌ای در داخل مثل یکپارچه‌سازی اغتشاشات در تمام صنوف (اقوام، مذاهب، دانش‌آموزان، معلمان، دانشجویان، استادان، بازنشستگان، پرستاران، کارگران و سایرین) و ایجاد هم‌افزایی بین جنگ ترکیبی و چندوجهی برای تجزیه‌طلبی و سوریه‌سازی ایران.

براساس تجزیه و تحلیل به‌عمل‌آمده، از ۱۱ تهدید جهانی، شدت ۴ تهدید زیاد، شدت ۴ تهدید متوسط و شدت ۳ تهدید کم ارزیابی شده‌است. از نظر جنس تهدید، ۲ تهدید نرم، ۵ تهدید نیمه‌سخت و ۴ تهدید سخت وجود دارد. مهم‌ترین تهدیدهای جهانی به‌ترتیب اولویت عبارتند از: چندوجهی مثل ائتلاف آمریکایی، عبری و عربی، تحریم‌های اقتصادی آمریکا برضد ایران، جنگ آذربایجان با ارمنستان، افزایش هماهنگی آمریکا و رژیم صهیونیستی در خصوص برنامه هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران، منزوی‌سازی سیاسی ایران، تغییر رویکرد لابی‌نایاک (در آمریکا) از اصلاحات در ایران به براندازی، مسائل زیست‌محیطی، خروج آمریکا از افغانستان، نفوذ اطلاعاتی انگلستان، حضور آمریکا در عراق، شیوع بیماری‌های خطرناک.

پیشنهادها

۱. ممانعت از هم‌افزایی تحریم‌های اقتصادی آمریکا با تهدیدهای رژیم صهیونیستی: تحریم به‌تنهایی، از تحقق اهداف راهبردی ایالات متحده در مورد جمهوری اسلامی ایران ناتوان است و نمی‌تواند جامعه ایرانی را به‌سوی سازش و تسلیم سوق دهد؛ بنابراین، چنانچه تحریم اقتصادی با تهدیدهای اطلاعاتی و امنیتی رژیم صهیونیستی تلفیق شود، باعث ایجاد

ناامنی و چالش جدی در جبهه مقاومت و به خصوص جمهوری اسلامی ایران خواهد شد.

۲. ممانعت از حضور اطلاعاتی رژیم صهیونیستی در منطقه: از طریق برقراری ارتباط و تعامل سازنده با کشورهای منطقه به خصوص کشورهای خلیج فارس می‌توان مانع از حضور و نفوذ رژیم صهیونیستی در منطقه شد.

۳. تعریف تهدید مشترک و ایجاد منافع مشترک بین کشورهای منطقه: این امر، یکی از روش‌های مهم برای مقابله با تهدیدهای جهانی است، بنابراین، جمهوری اسلامی ایران باید مبارزه با تروریسم مثل داعش و سایر گروه‌های تروریستی و همچنین، مقابله با حضور بیگانگان در منطقه را به عنوان تهدید مشترک منطقه در دستور کار خود قرار دهد.

۴. تشکیل ائتلاف و اتحاد مشترک منطقه‌ای: تشکیل ائتلاف و اتحاد مشترک منطقه‌ای مثل ائتلاف دریایی خلیج فارس و دریای عمان، یکی دیگر از روش‌های مهم برای مقابله با تهدیدهای جهانی است.

تقدیر و تشکر

این پژوهش فاقد حمایت مالی است و پژوهشگران بر خود لازم می‌دانند که از اساتید محترم دانشکده امنیت ملی دانشگاه عالی دفاع ملی به دلیل همکاری در اجرای این پژوهش تقدیر و تشکر به عمل آورند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فهرست منابع

- افتخاری، اصغر (۱۳۹۵). کالبد شکافی تهدید، تهران، انتشارات دانشگاه امام حسین(ع)
- امیری مقدم، رضا؛ امینی، سید جواد؛ نوروزی، محسن؛ فیاضی، داود (زمستان ۱۳۹۷). سناریوهای تهدیدها امنیتی عربستان بر ضد جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴، فصلنامه امنیت ملی، ۹ (۳۲)، ۴۹ - ۲۳
https://ns.sndu.ac.ir/article_578.html
- بوزان، باری، دوویند، پاپ؛ ویور، اولی (۱۳۹۲). مناطق و قدرت‌ها و چارچوبی تازه برای تحلیل امنیت، ترجمه علیرضا طیب. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی
- تولایی، محمد؛ کلهر، رضا؛ زورق، محمدحسن؛ امینیان، بهادر؛ احمدوند، علی محمد (۱۳۸۷). مفهوم‌شناسی تهدید سخت، نیمه‌سخت و نرم. نشریه مطالعات راهبردی بسیج، ۲(۳۹)، ۵-۳۰
<http://ensani.ir/fa/article/105829>
- ربیعی، علی (۱۳۹۸). ارزیابی سیاست‌های حوزه آسیب‌های اجتماعی. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
- عساریان‌نژاد، حسین (۱۳۹۹). جویشی بر امنیت ملی. تهران: دانشکده علوم و فنون فارابی
- عزیززی، علی (۱۴۰۲). الگوی راهبردی بازدارندگی فراجا در مقابل تهدیدهای امنیت داخلی. مطالعات راهبردی ناجا، ۳ (۲۹)، ۴۰-۵
http://ssj.jrl.police.ir/article_101833.html
- کاظم‌پور، ذکریا؛ کولیوند، خلیل (۱۴۰۱). واکاوی آینده‌پژوهانه تهدیدهای زیست‌محیطی جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۱۵. فصلنامه مطالعات راهبردی ناجا، ۴ (۲۶)، ۱۶۱ - ۱۳۱
http://ssj.jrl.police.ir/issue_13914_14234.html
- کلانتری، فتح‌الله (۱۴۰۳). برآورد تهدیدات. تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی
- کلانتری، فتح‌الله (۱۴۰۲). سطوح تهدیدهای داخلی، منطقه‌ای و جهانی بر ضد ج.ا.ایران. فصلنامه پژوهش‌های حفاظتی-امنیتی، ۱ (۴۵)، ۹۶-۵۹
https://jms.ihu.ac.ir/article_208850.html
- مرادیان، محسن (۱۴۰۱). مبانی نظری امنیت. تهران: دانشکده علوم و فنون فارابی
- مرادیان، محسن (۱۴۰۰). درک امنیت و ماهیت تهدید. تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی

- مرندی، سیدعلی (۱۴۰۱). تهاجم ترکیبی بر ضد جمهوری اسلامی ایران؛ ویژگی‌ها، پیامدها و شیوه مواجهه. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی
- نصری، قدیر؛ رضایی، داود (۱۳۹۸). مهم‌ترین تهدیدهای فراروی جمهوری اسلامی ایران در اقلیم کردستان عراق. فصلنامه مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی، ۳۷ (۴)، ۱۶۸-۱۹۷

https://smsnds.sndu.ac.ir/article_873.html

- نجفی‌سیار، رحمان (۱۴۰۱). برآورد امنیتی. تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی
- نجفی‌سیار، رحمان (۱۴۰۱). سال‌نمای دفاعی - امنیتی. تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی

- Richard, Wyn Jones (2020). Security, Strategy and critical Theory. London: Lynne Reiner publishers.
- Waver, Buzan, Wilde (2019). Security: A New Framework for Analysis Security. London: MIT Press.
- UNDP (2022). Human Development Report. New York: Oxford University Press.
- Karlin, I. Johnston, (2022). The U.S, national security strategy: Balancing Cooperation and Competition in the next Decade.
- Annual threat assessment of the U.S, Intelligence community, (2023), Office of the Director of the National Intelligence.
- Ruhani and Elliot, Global threat assessment, (2023), assessing the scale and scope of child sexual exploitation and abuse online, to transform the response.